

PAWEŁ ORŁOWSKI

Lotnicza Akademia Wojskowa w Dęblinie

ORCID 0000-0002-9741-7755

WOJEWÓDZKA KOMISJA KONTROLI PARTYJNEJ JAKO ORGAN DYSCYPLINUJĄCY BIAŁSKOPODLASKĄ ORGANIZACJĘ PARTYJNĄ

WSTĘP

Mimo upływu ponad trzydziestu lat od samorozwiązania Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR) zainteresowanie różnymi aspektami jej działalności wciąż jest żywe. Akta wytworzone przez komitety wojewódzkie (KW) stały się istotnymi źródłami do analizy jej struktur, mechanizmów władzy oraz samej działalności. Zdarzają się już próby monograficznego ujęcia zagadnienia¹. W ostatnich latach ukazały się również obszerne i wartościowe monografie poświęcone działalności trzech jakże ciekawych, a jednocześnie różnych komitetów wojewódzkich. Opracowanie Piotra Brzezińskiego poświęcone jest KW PZPR w Gdańsku i obejmuje lata 1975–1990², a monografia Andrzeja Boboli opisuje Komitet Wojewódzki PZPR w Warszawie w latach 1975–1990³. Trzecią pozycją jest książka Marcina Sroki *Komitet Wojewódzki PZPR w Opolu w latach 1950–1990. Struktury, ludzie, mechanizmy władzy* (Wrocław–Warszawa 2019)⁴. Cykl tekstów dotyczących KW PZPR w Białej Podlaskiej opublikował Dariusz Magier, kierując uwagę głównie w stronę kancelaryjno-biurokratycznego aspektu funkcjonowania

¹ M. Żukowski, *Komitet Wojewódzki PZPR w Gdańsku w pierwszym roku istnienia (grudzień 1948 – grudzień 1949). Struktura organizacyjna i działacze* [w:] *Partia komunistyczna w Polsce. Struktury, ludzie, dokumentacja*, red. D. Magier, Lublin – Radzyń Podlaski 2012, s. 139–154; M. Korejwo, *PZPR na Warmii i Mazurach 1948–1990*, Olsztyn 2013; K. Zawadka, *Komitet Wojewódzki PZPR jako lokalne centrum władzy – kierunki działania, metody i środki* [w:] *Partia komunistyczna w Polsce...*, s. 155–169.

² P. Brzeziński, *Zwijanie sztandaru. Komitet Wojewódzki PZPR w Gdańsku w latach 1975–1990*, Gdańsk–Warszawa 2019.

³ A. Boboli, „Przewodnia siła stolicy”. *Komitet Warszawski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 1975–1990*, Warszawa 2016.

⁴ M. Sroka, *Komitet Wojewódzki PZPR w Opolu w latach 1950–1990. Struktury, ludzie, mechanizmy władzy*, Wrocław–Warszawa 2019.

partii na terenie województwa⁵. Problematykę działalności Wojewódzkiej Komisji Kontroli Partyjnej jako organu KW na przykładzie KW PZPR w Lublinie podejmował Michał Jan Bednarczyk⁶. W połowie lat dziewięćdziesiątych XX w. Robert Witalec opublikował tekst dotyczący WKKP w Rzeszowie⁷, Piotr Osęka podjął natomiast temat roli CKKP w strukturze PZPR⁸.

Reforma administracyjna, która weszła w życie w 1975 r., zapoczątkowała nowy rozdział w historii Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL). Ustawa o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych uchwalona przez sejm 28 maja 1975 r. pociągała za sobą utworzenie 49 województw, eliminując szczebel pośredni, jakim były powiaty. Nie ulega najmniejszej wątpliwości, że była to decyzja polityczna, która została podjęta na XVII Plenum Komitetu Centralnego (KC) PZPR 12 maja 1975 r.⁹ Inaczej działo się w krajach Europy Zachodniej, gdzie rezygnowano z niewielkich, bardzo często niewydolnych administracyjnie jednostek, na rzecz większych – chociażby landów, regionów czy dystryktów¹⁰.

Realizując misję sprawowania władzy, PZPR nieustannie podejmowała próby usprawniania jej mechanizmów, co bardzo często wymuszały kryzysy społeczno-polityczne, z jakimi musiała się mierzyć. Podstawową zasadą, którą kierowali się partyjni liderzy z KC, było dublowanie administracji państwowej przez odpowiednie struktury PZPR w terenie. Kontrola, nadzorowanie oraz koordynowanie prac organów administracji należały m.in. do zadań równoległych komórek partyjnych. Jasne było, że cały mechanizm pozorował niezależność organów administracji państwowej. Antoni Dudek taki model funkcjonowania nazywa „dualistyczną strukturą władzy”¹¹. Innym interesującym wątkiem, który w pewnym stopniu miał wpływ na podjęcie decyzji o reformie, były osobiste doświadczenia ówczesnego I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka. Jako I sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Katowicach skupił w swoich rękach silną władzę wynikającą z prerogatyw I sekretarza KW kierującego największą wojewódzką organizacją

⁵ D. Magier, *System biurokratyczny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w województwie białkopodlaskim w latach 1975–1990*, Siedlce 2013.

⁶ M.J. Bednarczyk, „Oczyszczać Partię z elementów wrogich i obcych...” *Wojewódzka Komisja Kontroli Partyjnej Polskiej Partii Robotniczej w Lublinie w latach 1945–1948*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2016, nr 1 (27), s. 327–367; T. Czarnota, *Zabezpieczenie tajemnicy partyjnej i państwowej w pracy aparatu PZPR w świetle przepisów wydanych w 1973 r. przez Komitet Wojewódzki PZPR w Lublinie*, „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja” 2012, nr 6, s. 252–275; idem, *Archiwum Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Lublinie jako uczestnik procesu konstruowania zbioru nośników pamięci po partiach komunistycznych w Polsce* [w:] *Pamiętając komunizm w postkomunistycznej Europie – pamięć historii i historia pamięci*, red. R. Halili, Ł. Gemziak, Toruń 2020, s. 135–148.

⁷ R. Witalec, *Struktura organizacyjna i działalność Wojewódzkiej Komisji Kontroli Partyjnej przy KW PZPR w Rzeszowie w latach 1949–1956*, „Prace Historyczno-Archiwalne” 1995, nr 3, s. 215–243.

⁸ P. Osęka, *Sumienie partii. Rola i znaczenie Centralnej Komisji Kontroli Partyjnej* [w:] *PZPR jako machina władzy*, red. D. Stola, K. Persak, Warszawa 2012, s. 75–98.

⁹ 12 V 1975 r. podczas XVII Plenum KC PZPR podjęto decyzję, która odzwierciedlenie znalazła w DzU 1975, nr 16, poz. 91 – Ustawa o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych.

¹⁰ *Polskie województwo. Doświadczenia i perspektywy*, red. A. Kukliński, P. Swianiewicz (seria: „Rozwój regionalny. Rozwój lokalny. Samorząd terytorialny”, t. 23), Warszawa 1990, s. 16.

¹¹ A. Dudek, „Pierwsza władza”. *Model nadzoru PZPR nad władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądownictwem* [w:] *Władza w PRL. Ludzie i mechanizmy*, red. K. Rokicki, R. Spalek, Warszawa 2011, s. 55.

partyjną w kraju oraz priorytetowego znaczenia województwa katowickiego na mapie gospodarczej państwa. Znając dobrze te zależności, postanowił ograniczyć zakres władzy sekretarza KW, „zagęszczając” podział administracyjny kraju szczebla wojewódzkiego. Tym samym położył kres podobnym praktykom w przyszłości¹². „Edward Gierek objęcie w grudniu 1970 r. funkcji I sekretarza KC PZPR zawdzięczał przede wszystkim swoim wcześniejszym powiązaniom z Moskwą”¹³. Propaganda argumentowała reformę tym, że dzięki niej będzie możliwy szybszy rozwój gospodarczy, poprawi się stopa życiowa oraz rozwiną nowe stolice województw. Rozbudowa instancji partyjnych szczebla wojewódzkiego pozwalała komunistom na dokładniejszą kontrolę społeczeństwa, umacniając tym samym ich władzę. Ułatwiała to również zasada „centralizmu demokratycznego” podporządkowująca instancje niższych szczebli wyższym, dochodząc aż do KC, który oddziaływał bezpośrednio na komitety wojewódzkie. Od 1949 r. w Statutach PZPR określano dokładne ramy działalności instancji partyjnych szczebla wojewódzkiego¹⁴.

FORMOWANIE KW ORAZ PROBLEMATYKA DISCYPLINOWANIA

W nowo powstałym województwie białkopodlaskim nie było aglomeracji miejskich. Przez całe istnienie klasyfikowane było jako rolnicze. Jego powierzchnia wynosiła ok. 5353 km². Utworzono je z północno-wschodnich terenów dawnego województwa lubelskiego – powiaty biały, radzyński oraz część parczewskiego, ponadto z województwa warszawskiego przyłączono powiat łosicki. Z punktu widzenia KC brak dużych zakładów pracy i przemysłu ciężkiego oraz słaba infrastruktura lokowały województwo wśród mniej istotnych, a nawet peryferyjnych. Dobrze rozwinięte rzemiosło i duża liczba zajmującej się rolnictwem ludności były charakterystyczne dla prowincji lat siedemdziesiątych XX w.¹⁵ Badając lokalne społeczności, dzięki mikroanalizie możemy namalować rzeczywisty obraz ludzi oraz ich życia w określonej rzeczywistości politycznej. Ewa Domańska kieruje uwagę „ku perełkom współczesnej historiografii – mikrohistoriom, które najlepiej oddają te przemiany, opisując drobne wydarzenia powszechnych dni historii, małe światy innych ludzi, przybliżanych nam przez badacza po to, by wskazać ich odmienność”¹⁶. Biała Podlaska to klasyczny przykład Polski prowincjonalnej lat siedemdziesiątych XX w., czego dowodem jest ocena Ryszarda Sochy¹⁷, który przybył do tego miasta z Warszawy, więc wypowiedź ta wydaje się obiektywna: „W przypadku terenów, z jakich utworzone zostało województwo, ujawniło się prawdziwe oblicze prowincji. Liczne sprawy okazały się bardziej

¹² J. Eisler, *Czterdzieści pięć lat, które wstrząsnęły Polską. Historia polityczna 1944–1989*, Warszawa 2018, s. 310.

¹³ M. Szumiło, *Rozmowy Edwarda Gierka z dyplomatami sowieckimi w latach 1963–1995 (dokumenty odnalezione w RGASPI)*, „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja” 2013, nr 2, s. 315.

¹⁴ K. Zawadka, *Komitet Wojewódzki PZPR jako lokalne centrum władzy – kierunki działania, metody i środki [w:] Partia komunistyczna w Polsce. Struktury...*, s. 155.

¹⁵ D. Magier, *Komitet Wojewódzki PZPR w Białej Podlaskiej 1975–1990 [w:] Dzieje biurokracji na ziemiach polskich*, t. 1, Lublin–Siedlce 2008, s. 563.

¹⁶ E. Domańska, *Mikrohistorie: spotkania w międzyświatach*, Poznań 2005, s. 23.

¹⁷ Ryszard Socha pełnił funkcję I sekretarza KW PZPR w Białej Podlaskiej w latach 1975–1981.

nabrzmiałe, niż przypuszczano. Przewróciła się hierarchia potrzeb¹⁸. Mechanizmy zachodzące wewnątrz partii na szczeblu wojewódzkim są charakterystyczne dla województw „ściany wschodniej”, chociażby przez oddziaływanie Kościoła katolickiego na miejscową ludność. Dodatkowo w latach siedemdziesiątych XX w. można zaobserwować większą swobodę Kościoła w porównaniu do poprzednich lat rządów komunistów. Nie odbiegała ona także od sytuacji w pozostałych krajach bloku wschodniego¹⁹.

Wojewódzka Komisja Kontroli Partyjnej (WKKP)²⁰ przy KW PZPR w Białej Podlaskiej rozpoczęła działalność 5 czerwca 1975 r., kiedy na plenarnym posiedzeniu KW PZPR ustalono jej skład osobowy oraz wybrano przewodniczącego²¹. W punkcie pierwszym tego posiedzenia zaplanowano wybory na członków Egzekutywy KW oraz WKKP²². Słowo wybory nie powinno być kojarzone z jego współczesnym znaczeniem, ponieważ był to z góry wyreżyserowany spektakl, na którym delegaci akceptowali wcześniejsze ustalenia najważniejszych działaczy partyjnych²³. Zgodnie z partyjnym zwyczajem, rangę temu wydarzeniu nadała obecność członka aparatu politycznego z KC, w tym przypadku był to Franciszek Szlachcic, którego pozycja we władzach PZPR od 1974 r. wyraźnie zmalała, jego wizyta potwierdzała więc raczej peryferyjny charakter województwa²⁴.

Na przewodniczącego WKKP wybrany został Jan Walczuk, jeden z najbardziej doświadczonych pracowników aparatu partyjnego. Urodził się 16 grudnia 1922 r. w miejscowości Kozia Góra. Ukończył Zawodowe Studium Administracji przy Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (UMCS) oraz kursy w Wyższej Szkole Partyjnej w Lublinie, a także w Wyższej Szkole Partyjnej w Moskwie. Od 1945 r. był członkiem Polskiej Partii Robotniczej (PPR), a następnie PZPR. W latach 1945–1948 służył jako milicjant, m.in. w Komendzie Wojewódzkiej MO w Lublinie, a także w Komendzie Powiatowej MO w Radzynie Podlaskim. W latach 1951–1963 był członkiem KP PZPR w Radzynie Podlaskim, Hrubieszowie oraz Janowie Lubelskim, a od 1956 r. KW PZPR w Lublinie. Przełomowym momentem w jego karierze politycznej okazało się powołanie na I sekretarza KP PZPR w Łukowie (1969–1972), czyli w zasadzie na pierwsze samodzielne stanowisko w aparacie partyjnym, a następnie na to samo stanowisko w KP PZPR w Białej

¹⁸ *Białkopodlaskie osiągnięcia i perspektywy*, „Sztandar Ludu” 1975, nr 252, s. 3.

¹⁹ *PRL wobec Kościoła. Akta Urzędu do spraw Wyznań 1970–1978*, oprac. A. Friszke, Warszawa 2010, s. 70.

²⁰ Warto podkreślić, że datą zakończenia działalności WKKP jako samodzielnego organu był rok 1987, po którym powstał nowy twór, czyli Wojewódzka Komisja Kontrolno-Rewizyjna (WKKR).

²¹ Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim, Komitet Wojewódzki PZPR w Białej Podlaskiej (dalej APL O/R, KW), sygn. 4, Protokół z Plenarnego Posiedzenia Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Białej Podlaskiej z dn. 5 VI 1975 r., s. 2.

²² WKKP KW PZPR w Białej Podlaskiej ukonstytuowała się w następującym składzie: przewodniczący – Jan Walczuk; członkowie – Henryk Starek, Jan Ciesielczuk, Władysław Śliwkiewicz, Henryk Doroszuk, Zygmunt Jakuszko, Jadwiga Legut, Jan Bluch, Bolesław Kuczyński, Stanisław Szubiczuk, Zenon Gardel, Waclaw Gadamski, Jadwiga Demarczyńska.

²³ Zob. H. Świda-Ziemba, *Człowiek wewnętrznie zniewolony*, Warszawa 1998.

²⁴ M. Przeperski, *Mieczysław F. Rakowski. Biografia polityczna*, Warszawa 2021, s. 162. Franciszek Szlachcic (1920–1990) – członek Biura Politycznego KC PZPR w latach 1971–1975, sekretarz KC, uważany za człowieka numer dwa po Edwardzie Gierku w latach 1971–1973. Pod jego adresem pojawiły się oskarżenia, jakoby miał szpiegować I sekretarza, przez co utracił poparcie i zaufanie Gierka. Nigdy nie wrócił na wcześniej zajmowaną pozycję w strukturach PZPR.

Podlaskiej (1972–1975). Wraz z początkiem działalności KW PZPR w Białej Podlaskiej wszedł w skład Egzekutywy oraz pełnił funkcję przewodniczącego WKKP. Były to ostatnie ważne stanowiska w aparacie partyjnym, które zajmował do 1981 r.²⁵ Biała Podlaska stanowiła doskonałe miejsce do „ustawienia się” w nowej rzeczywistości po 1975 r., ponieważ odtąd Walczak wchodził w skład ścisłego kierownictwa wojewódzkiej instancji partyjnej. Bez wątpienia była to bardzo wpływowa osoba, współtworząca elitę nowego województwa.

Organizacja pracy i zakres działalności WKKP były wielopłaszczyznowe. Na posiedzeniach Egzekutywy KW oraz Sekretariatu korzystano z materiałów przygotowanych przez WKKP. Jej aktywność prowadzono dwutorowo. Po pierwsze, zajmowała się działalnością kontrolną i bieżącą, tzn. nadzorowała pracę komisji kontroli partyjnej niższego szczebla, przysyłała wytyczne oraz wyciągała wnioski. Po drugie, działała doraźnie, co polegało na prowadzeniu postępowań wyjaśniających dotyczących członków partii na potrzeby Sekretariatu KW czy też Egzekutywy²⁶.

W pierwszych pięciu latach istnienia KW PZPR w Białej Podlaskiej wyłoniono siedem komisji kontroli partyjnej szczebla podstawowego, w tym 2 miejskie, 4 miejsko-gminne oraz jedną zakładową. Wybrano ogółem 61 członków²⁷. Należy podkreślić skrupulatne prowadzenie dokumentacji, które jest także charakterystyczne dla działalności partii²⁸. WKKP obejmowała zasięgiem całe województwo, co wymuszało stworzenie pewnego sprawnego systemu organizacyjnego. Dokonując analizy źródeł, można zdefiniować szczególnie ważne obszary działalności WKKP.

W zależności od wagi ewentualnych nieprawidłowości problem przekazywano do ponownego rozpatrzenia przez KKP niższej instancji. Najsurowszą karą było wydalenie z partii. Często sięgano po naganę z ostrzeżeniem, naganę i upomnienie. Zwykle sprawę kończyła notatka informująca o rozwiązaniu problemu, która zawierała rodzaj ewentualnej kary. Interesująca jest także klasyfikacja najczęściej powtarzanych wykroczeń, która została opracowana na szczeblu CKKP w formie sprawozdań statystycznych (nie dotyczyła więc tylko prowincji). Wydalenie z szeregów partyjnych groziło za:

- „– łamanie norm etyczno-moralnych (nadużycia, łapownictwo, wykorzystywanie stanowiska);
- naruszenie zasad Statutu, podważanie ideowej i organizacyjnej jedności partii oraz nieprzestrzeganie dyscypliny partyjnej;
- niegospodarność i naruszenie dyscypliny zawodowej;
- dwulicowość i nieszczerłość wobec partii;
- tłumienie krytyki i oczernianie członków partii;
- niewłaściwy stosunek do rodziny i pijaństwo”²⁹.

²⁵ Katalog Informacji Publicznej IPN, Jan Walczuk, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/informacje/30732?katalog=4>, dostęp 22 XI 2021 r.

²⁶ APL O/R, KW, sygn. 184, Sprawozdania i ankiety statystyczne dotyczące spraw prowadzonych przez WKKP, s. 1–230.

²⁷ *Ibidem*, sygn. 184, Dane statystyczne dotyczące KKP stopnia podstawowego, s. 139.

²⁸ D. Magier, *System biurokratyczny Polskiej...*, *passim*.

²⁹ *Ibidem*, Ankieta sprawozdawczo-opisowa dotycząca działalności Wojewódzkiej Komisji Kontroli Partyjnej za I półrocze 1983 r., s. 184.

Nadzorem objęto wszystkich, czyli 14 657 osób mających partyjne legitymacje w momencie kształtowania się województwa³⁰. Członkowie prezydium WKKP spotykali się na cyklicznych posiedzeniach. Bardzo często w tych spotkaniach uczestniczyli również przewodniczący terenowych KKP. Miało to na celu wymianę informacji, nadzór nad sprawami, a także bieżącą kontrolę. Owocem tego były sprawozdania z działalności kontrolnej w województwie, opartej na szczegółowych zestawieniach statystycznych. Dodatkowo w ramach wsparcia KKP tworzone zespoły orzekające przydzielone do poszczególnych jednostek, obejmujące zwykle kilka sąsiednich komitetów³¹.

Partia stosowała wobec swoich członków również swego rodzaju „współczynnik miłosierdzia”, czyli dawała drugą szansę. Członek PZPR, który został ukarany wykluczeniem z jej struktur, mógł ubiegać się o zatarcie kary, a tym samym o ponowne wstąpienie w jej szeregi. Analizując listy, jakie wpływały do wojewódzkiej instancji partyjnej, nie sposób oprzeć się wrażeniu, że członkowie partii starali się wzajemnie dyscyplinować, chociażby pisząc na siebie anonimowe donosy do KW PZPR w Białej Podlaskiej. W wielu listach charakterystyczna jest precyzja stawianych zarzutów, narzucanie wniosków dyscyplinarnych oraz zapewnienie o trosce i poświęceniu dla partii³².

Wymienione wcześniej kategorie wykroczeń były zapewne opracowywane na podstawie wieloletnich doświadczeń, czyli najczęściej powtarzających się „występków”. Zdecydowaną większość „wybryków” członków partii, zwłaszcza tych, którzy zajmowali wysokie stanowiska, rozpatrywano bez rozgłosu. Wytworzona przy tej okazji dokumentacja miała najczęściej klauzulę niejawności. Jako przykład tego typu praktyk można przedstawić sprawę jednego z partyjnych towarzyszy, który pełnił kierowniczą funkcję w jednym z państwowych przedsiębiorstw. Człowiek ten zajmował się kłusownictwem, do czego wykorzystywał samochód służbowy, o czym władze wojewódzkiej instancji partyjnej zostały poinformowane przez Polski Związek Łowiecki za pośrednictwem CKKP. Problem był dosyć poważny, ponieważ dyrektor posługiwał się bronią palną bez zezwolenia i dodatkowo, będąc pod wpływem alkoholu, spowodował wypadek. Trzeba podkreślić profesjonalne zachowanie rzecznika dyscyplinarnego PZŁ, który bardzo wnikliwie badał sprawę, mimo ewidentnego matactwa ze strony oskarżonego korzystającego ze znajomości wśród decydentów wojewódzkich³³. Rzecznik PZŁ konkluduje: „Sprawa [...] wychodzi poza ramy wykroczeń i przestępstw łowieckich. Jednakże kanwą jego przestępczego działania było łowiectwo i członkostwo w PZŁ. Wydaje się wskazane, by Naczelna Rada Łowiecka rozważyła potrzebę powołania komisji z zaproszeniem do udziału w niej przedstawiciela Centralnej Komisji Partii celem zbadania, gdzie tkwi źródło samowoli i bezprawia, popełnione na oczach wielu ludzi zajmujących różne

³⁰ D. Magier, *System biurokratyczny Polskiej...*, Siedlce 2013, s. 22.

³¹ APL O/R, KW, sygn. 178, s. 1–99.

³² Zob. P. Orłowski, *Bolączki mieszkańców województwa białkopodlaskiego w początkowym okresie jego istnienia (1975–1976) w świetle listów i skarg kierowanych do Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Białej Podlaskiej*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny” 2020, t. 18.

³³ APL O/R, KW, sygn. 183, Wyciąg z informacji Głównego Rzecznika Dyscyplinarnego PZŁ z działalności za rok 1978, s. 24–26. Główny Rzecznik Dyscyplinarny PZŁ skierował sprawę na piśmie do KC, ponieważ na etapie wyjaśniania zdarzenia miał poważne przesłanki, które wskazywały na szerokie kontakty oskarżonego w ramach wojewódzkiego układu partyjno-towarzyskiego, dzięki czemu mógłby uniknąć kary.

stanowiska, funkcje społeczne i państwowe, a nawet funkcje partyjne, którzy w tej sprawie – niestety – milczeli³⁴.

W tym przypadku, gdyby nie postawa członków PZŁ, prawdopodobnie sprawa nigdy nie ujrzałaby światła dziennego. Drugim powodem opisanej sytuacji było to, że rzecznik dyscyplinarny PZŁ sprawę skierował bezpośrednio do CKKP. Następnie pismo przesłano o szczebel niżej (do WKKP) zgodnie z miejscem zamieszkania oraz pracy oskarżonego. Ten sposób obiegu dokumentu bez wątpienia wymusił na I sekretarzu KW PZPR w Białej Podlaskiej oraz przewodniczącym WKKP natychmiastowe działanie, a także rzetelne zbadanie postawionych zarzutów. Z informacji, która wpłynęła z PZŁ, ewidentnie widać, że w sprawę tuszowania zaangażowanych było wiele osób, w tym także członków PZPR. Bez wątpienia cały incydent zbulwersował środowisko białkopodlaskiej elity partyjnej, ponieważ jej wizerunek został nadszarpnięty. Przez PZŁ informacja została podana (wewnętrznym obiegiem informacji) do wiadomości wszystkich KW z kraju i z pewnością była szeroko komentowana. Władze KW PZPR w Białej Podlaskiej dały wyraz swoim emocjom (tekst przytoczono w całości), kierując pismo do CKKP, w którym stwierdzono: „Informacja zawiera zbyt ogólnikowy zarzut o rzekomej obronie i tolerancji władz partyjnych i państwowych naszego województwa w stosunku do osób, które je popełniły. Powyższe zarzuty postawiono bezimiennie jako niesprawdzone i niepotwierdzone. Stwierdzamy, że o powyższych zarzutach instancja wojewódzka nie była przez Głównego Rzecznika Dyscyplinarnego Polskiego Związku Łowieckiego informowana i z nikim w Komitecie Wojewódzkim PZPR ich nie konsultowano. Rozesłanie tej informacji na kraj i przedstawienie w niej działaczy partyjnych i państwowych naszego terenu w powyższym świetle oraz sugerowanie powołania specjalnej komisji z udziałem przedstawiciela Centralnej Komisji Kontroli Partyjnej wydaje się wysoce krzywdzące, podrywające autorytet władz naszego województwa w kraju...”³⁵. PZŁ spodziewał się prób mactwa ze strony działaczy z województwa białkopodlaskiego, ponieważ osoba oskarżona była członkiem lokalnej elity, dlatego też postanowił sprawę nagłośnić, aby uniemożliwić jej ciche wyjaśnienie w partyjnym gronie.

WKKP uznawana była także za narzędzie do konsolidowania partyjnych szeregów. Wynikało to z jej orzeczniczej i kontrolno-profilaktycznej roli w województwie. Najwięcej problemów i spraw, jakie trafiały do WKKP, dotyczyło zwyczajnych ludzkich słabości i było związane z funkcjonowaniem elity partyjnej w województwie białkopodlaskim. Lokalni działacze partyjni bardzo szybko zrozumieli, że przynależność do partii oraz zajmowanie wysokich stanowisk w aparacie, który faktycznie kontrolował administrację publiczną, związane było z przywilejami niedostępnymi dla zwykłych obywateli³⁶. W zasadzie do początku lat osiemdziesiątych XX w. mamy do czynienia ze znacznym wzrostem zainteresowania wstępowaniem w szeregi PZPR. Nie był to oczywiście trend, który charakteryzował jedynie nowo utworzone województwa, ponieważ takie zjawisko

³⁴ *Ibidem*, s. 27.

³⁵ *Ibidem*, Informacja przewodniczącego WKKP KW PZPR w Białej Podlaskiej do CKKP, s. 21.

³⁶ A. Friszke, *Próba portretu zbiorowego aparatu partyjnego [w:] PZPR jako machina władzy...*, s. 56.

obserwowano w całym kraju³⁷. Statut PZPR w sposób jasny określał zasady rekrutacji oraz członkostwa w partii, ale wiele osób próbowało w błyskawiczny sposób zasilić jej szeregi.

W połowie 1979 r. przedmiotem zainteresowania WKKP był tego typu przypadek: w czerwcu 1979 r. w Wydziale Administracyjnym KW zatrudniono na stanowisku starszego inspektora byłego pracownika Rady Wojewódzkiej Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej (FSZMP). Człowiek ten już w 1976 r. został zaliczony w poczet kandydatów PZPR, tym samym przygotowano dla niego legitymację kandydacką. Zainteresowany nie spieszył się z jej odebraniem, zrobił to dopiero w I kwartale 1979 r. Prawdopodobnie wtedy miał zamiar przejść do pracy w aparacie partyjnym, co było automatycznie związane z wstąpieniem do PZPR. Pośpiech wymuszał pogwałcenie procedur określanych przez Statut. I sekretarz POP przy FSZMP „sporządziła fikcyjne dokumenty, tj. protokół z zebrania POP bez daty oraz wyciągu z protokołu zebrania POP odbytego dnia 11.12.1977 roku w sprawie przyjęcia w poczet członków tow. [...]. Powyższe potwierdziła tow. [...] w oświadczeniu, które jest w posiadaniu WKKP”³⁸.

Po rozpoznaniu sprawy stwierdzono, że od momentu podjęcia uchwały o przyjęciu w poczet kandydatów PZPR, przez ponad 2 lata zainteresowany nie wykazywał większych chęci, aby zostać członkiem partii w terminie, jaki wyznaczał Statut PZPR, co zostało określone jako niedojrzałość polityczna³⁹. WKKP sama w sobie nie była organem, który mógł nakładać karę, mógł raczej wnioskować. Organem uprawnionym do podejmowania decyzji w tym zakresie była Egzekutywa KW. Podobnie było w tym wypadku. Przewodniczący WKKP „zwrócił się z prośbą do Sekretariatu KW o uchylenie uchwały powołującej tow. [...] do pracy w KW”. Zwrócono także uwagę na przestrzeganie wytycznych dotyczących kompletowania oraz prowadzenia ewidencji partyjnej. Zobowiązano Wydział Organizacyjny, a także Komitet Miejski (KM) PZPR w Białej Podlaskiej do nadzoru POP przy FSZMP. KM PZPR w Białej Podlaskiej otrzymał także zalecenie, aby wyciągnąć wnioski dyscyplinarne wobec osoby, która dopuściła się fałszowania dokumentacji⁴⁰.

Dyscyplina wewnątrzpartyjna PZPR na terenie województwa białkopodlaskiego w pierwszym roku jego formowania nie odbiegała od sytuacji w województwach o podobnej wielkości. Z informacji, jakie napłynęły do WKKP, wynika, że ukarano ogółem 110 członków i kandydatów partii. Wśród karanych robotnicy stanowili 35,5 proc., chłopi – 50,9 proc., pracownicy umysłowi – 12,7 proc., pozostali 0,9 proc. Biorąc pod uwagę klasyfikację rodzajów wykroczeń, najczęściej dotyczyło naruszenia przepisów drogowych, następnie awanturnictwa i chuligaństwa oraz kradzieży i nadużyć gospodarczych, na ostatnim miejscu były sprawy związane z nadużyciem władzy na zajmowanym stanowisku. Gwałtowny wzrost wykorzystywania pozycji zawodowej nastąpił dopiero w kolejnych latach funkcjonowania wojewódzkiej instancji partyjnej. WKKP zwróciła szczególną uwagę na to, że w 35 przypadkach POP nie podjęły żadnych działań wobec osób, które

³⁷ *Ibidem, passim.*

³⁸ APL O/R, KW, sygn. 183, Notatka służbowa WKKP, s. 41.

³⁹ *Ibidem, s. 42.*

⁴⁰ *Ibidem.*

weszły w kolizję z prawem lub statutem partii⁴¹. Być może wynikało to ze stereotypowego myślenia działaczy niższego szczebla, którzy niejednokrotnie chcieli chronić swoich kolegów. Mylnie rozumiano także „podwójne karanie”. Skoro członek partii został ukarany przez właściwe organy, to jego problem nie powinien być dodatkowo rozpatrywany przez KKP. WKKP próbowała wprowadzić poczucie „sprawiedliwości socjalistycznej” i wyeliminować liberalizm oraz zbyt dużą tolerancję. Zwracano również uwagę na poczucie odpowiedzialności, a także obiektywizmu – co za tym idzie odpowiednie stopniowanie kar. Tworząc procedury działania, szczególnie w początkowym okresie funkcjonowania WKKP wymagała dosyć dużej elastyczności. Ludzie, którzy prowadzili działalność partyjną w województwie, nie byli anonimowi. Bardzo często łączyły ich silne związki z lokalną społecznością, dlatego znaczna część spraw dyscyplinarnych mogła nie ujrzeć światła dziennego. Druga kwestia to samodzielne funkcjonowanie w ramach struktur wojewódzkich, kiedy możliwości stają się większe, a co za tym idzie rośnie również odpowiedzialność związana z podporządkowaniem się KC. Z pewnością pierwsze lata działalności KW weryfikowały przydatność ludzi do poszczególnych zadań, również kontrolno-nadzorujących⁴². W szerszym rozumieniu odwoływano się zawsze do „autorytetu partii” na każdym szczeblu, dlatego działalność WKKP, zwłaszcza w pierwszym okresie jej istnienia, musiała charakteryzować się skrupulatnością oraz swego rodzaju odwagą. Szczególną uwagę kierowano w stronę POP i KKP niższego szczebla, które zobligowano do szybszej reakcji na różnego rodzaju wykroczenia czy łamanie dyscypliny przez członków lub kandydatów. Zwiększenie liczby województw automatycznie doprowadziło do zintensyfikowania nadzoru nad poszczególnymi komitetami niższych instancji, tym samym trudniej było funkcjonować w szeregach PZPR ludziom odległym ideowo. Jako przykład można podać rolnika, sołtysa, członka GRN oraz I sekretarza POP, który zataił działalność w AK oraz WiN. Jego „wstydliva” (z punktu widzenia rządzących) przeszłość wyszła na jaw dopiero w 1975 r.⁴³

Kolejnym polem funkcji kontrolnej PZPR była „działalność informacyjno-publicystyczna”. Egzekutywa KW PZPR w Białej Podlaskiej przyjęła w kwietniu 1977 r. plan zadań, które wynikały z Uchwały Biura Politycznego KC PZPR. WKKP, współpracując ściśle z wydziałami KW, a także z prasą partyjną, tj. „Sztandarem Ludu” czy „Trybuną Zakładową”, przeprowadziła ewidencję tekstów dotyczących niewłaściwych zjawisk w województwie białkopodlaskim w 1977 r.⁴⁴ Według ustaleń WKKP w publikacjach prasowych zamieszczanych na łamach prasy centralnej oraz lokalnej pojawiła się rzetelność oraz rzeczywisty stan rzeczy⁴⁵. Wszystkie tego typu zabiegi miały symulować wolność słowa, a także mediów. Był to przekaz kierowany politycznie do społeczeństwa, który miał za zadanie pokazać, że władza nie boi się krytyki. Większość publikacji ukazywała problemy indywidualne o wyraźnej specyfice interwencyjnej. Było to powiązane

⁴¹ *Ibidem*, sygn. 182, s. 7.

⁴² *Ibidem*, s. 8.

⁴³ *Ibidem*, s. 9.

⁴⁴ *Ibidem*, Informacja z przeprowadzonej oceny reagowania zakładów pracy i instytucji na krytykę w prasie, radiu i telewizji. Materiały na posiedzenie Sekretariatu KW, 1 X 1978 r., s. 52.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 53.

również z niezadowolaniem społeczeństwa. Treści dotyczyły m.in. braku nawozów sztucznych, węgla czy też ciekącego dachu⁴⁶. Kontrolowanie mediów, w tym wypadku prasy, było jednym z elementów sprawowania władzy przez PZPR. Należy podkreślić, że był to nadzór nad własnymi mediami, charakterystyczny dla ustrojów totalitarnych. Partia w znaczny sposób kontrolowała również publikacje w prasie. Charakterystyczna dla omawianego okresu była krytyka i napiętnowanie niewłaściwych postaw, stosowano jednocześnie elementy propagandy sukcesu, czyli pokazywanie przykładów pozytywnej działalności. Należy podkreślić korelację przekazu medialnego na poziomie ogólnopolskim oraz lokalnym. Miało to jednoczyć ludzi wokół konkretnego problemu oraz zapewnić powszechne zrozumienie. Przenikanie ideologiczne PZPR w sfery życia zwykłych obywateli było jednym z elementów sprawowania władzy⁴⁷.

W centrum uwagi władz PZPR przez cały czas jej istnienia pozostawała własność prywatna ze szczególnym uwzględnieniem indywidualnych gospodarstw rolnych⁴⁸. Wyjątkową uwagę WKKP zajmowała także procedura nabywania gruntów przez rolników indywidualnych z Państwowego Funduszu Ziemi (PFZ). W tym wypadku posłużono się KKP niższych instancji: „W badaniach starano się znaleźć odpowiedź, jak jest realizowana Uchwała Rady Ministrów nr 152/75 z dnia 08.08.1975 r. w sprawie gospodarki gruntami rolnymi w latach 1975–1980 oraz jakie zjawiska towarzyszą jej w praktycznej jej realizacji”⁴⁹.

Zainteresowanie się WKKP obrotem ziemi w województwie miało uzasadnienie, ponieważ chęć posiadania gruntów w rzeczywistości okazała się silniejsza niż partyjna etyka. Z tego powodu stwierdzono wiele nieprawidłowości i zaniedbań. Do najczęstszych należało sprzedanie ziemi osobie, która była zameldowana poza województwem i nie miała kwalifikacji rolniczych. W jednej z takich spraw osobiście zaangażowany był sekretarz KG, „który wykorzystując swój autorytet, wpłynął na pracowników urzędu gminy, aby transakcję załatwić pozytywnie w ciągu kilkunastu dni. Cała sprawa znalazła się na wokandzie WKKP. Sekretarz KG został odwołany ze stanowiska i wydalony z szeregów partii. Pracownicy urzędu, którzy sporządzili fikcyjne dokumenty, otrzymali wysokie kary partyjne i służbowe”⁵⁰. Dbano o to, aby konsekwencje wyciągane przez władze wojewódzkiej instancji partyjnej wobec winnych zaniedbań zostały podane do wiadomości pracowników administracji publicznej oraz aparatu partyjnego. W bardzo krótkim czasie sprawy dotyczące obrotu ziemią stały się jednym z ważniejszych tematów posiedzeń egzekutyw różnych szczebli. Wprowadzono zasadę, aby obowiązkowo dwa razy w roku egzekutywy I stopnia oceniały procedury związane z zagospodarowaniem gruntów⁵¹.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 55.

⁴⁷ Narzędziem oddziałującym na lokalne społeczeństwo był tygodnik „Słowo Podlasia”, wydawany od listopada 1979 r. Podlegał całkowitej kontroli wojewódzkiej instancji partyjnej.

⁴⁸ Zob. „*Rewolucja społeczna*” czy „*dzika przebudowa*”? *Społeczne skutki przekształceń własnościowych w Polsce (1944–1956)*, red. T. Osiński, Lublin 2016, *passim*.

⁴⁹ APL O/R, KW, sygn. 183, Informacja WKKP dotycząca gospodarki gruntami z PFZ, s. 1.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 7.

⁵¹ *Ibidem*, s. 8.

Kolejnym obszarem działalności WKKP była cykliczna ocena pracy z kandydatami wstępującymi do PZPR. Systematyczną kontrolą obejmowano poszczególne komitety niższych instancji. Wnioski z tej oceny były wyjątkowo ważne w kryzysowych momentach dla partii (szczególnie w okresie stanu wojennego), a także w pierwszych pięciu latach od utworzenia województwa białkopodlaskiego, kiedy budowano nowe struktury. W przypadku KW PZPR w Białej Podlaskiej mamy do czynienia z bardzo dynamicznym rozwojem jej szeregów, który na tle kraju wyglądał zadowalająco. Tylko w listopadzie 1976 r. przyjęto w poczet PZPR 167 kandydatów, natomiast w grudniu łączna liczba członków w wojewódzkiej instancji partyjnej wynosiła 16 581 towarzyszy⁵². Najczęściej powtarzającymi się nieprawidłowościami była niestaranność w prowadzeniu dokumentacji, szczególnie na najniższym szczeblu, oraz niedbałość w powoływaniu kandydatów. Powtarzającym się błędem okazała się koniunkturalna nagła „potrzeba” wstąpienia w szeregi partii, co pociągało za sobą łamanie Statutu PZPR⁵³. Gdy weźmiemy pod uwagę kilka ocen pracy komitetów niższych instancji, to mechanizm łamania procedur pozostaje ten sam. Na pierwszy plan wysuwa się także postawa WKKP oraz jej przewodniczącego, który ważniejsze kwestie przedstawiał na posiedzeniach Egzekutyw KW. Wynikało to z jego prerogatyw, dzięki temu stawał się bardzo ważnym członkiem lokalnej elity.

W świetle prowadzonych postępowań dotyczących członków partii WKKP współpracowała ściśle z prokuraturą oraz MO. W sprawozdaniach przygotowywanych przez te instytucje jasno widać, że członkowie PZPR nie ustrzegli się od popełniania przestępstw oraz wykroczeń. Od 1 stycznia 1978 do 1 marca 1980 r. WKKP została powiadomiona przez prokuratury rejonowe o skierowaniu przez nie aktów oskarżenia przeciwko 102 członkom oraz 2 kandydatom, którzy zamieszkiwali województwo białkopodlaskie⁵⁴.

Tabela 1. Liczba i rodzaj przestępstw popełnionych przez członków PZPR z terenu województwa białkopodlaskiego

Rodzaj przestępstwa	1978	1979	1980
Kradzież mienia społecznego i prywatnego	14	19	4
Nadużycia finansowe	1	–	2
Łamanie przepisów drogowych	4	5	–
Znęcanie się nad rodziną	3	6	4
Rozboje i chuligaństwo	5	8	2

⁵² Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej AAN), Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny (dalej PZPR KC), sygn. XII-3195, Wydział Organizacyjny, Telegram KW PZPR Biała Podlaska do Wydziału Organizacyjnego KC PZPR, 3 XII 1976 r. (strony nie zostały spaginowane; w takich wypadkach podano w przypisach jedynie tytuł dokumentu lub tytuł i stronę tego dokumentu).

⁵³ APL O/R, KW, sygn. 183, Ocena pracy z wybranymi kandydatami partii w wybranych Komitetach Gminnych PZPR, 15 I 1980 r., s. 10.

⁵⁴ *Ibidem*, Dane dotyczące ilości i rodzaju przestępstw popełnionych przez członków PZPR województwa białkopodlaskiego, s. 57.

Rodzaj przestępstwa	1978	1979	1980
Gwałty i czyny lubieżne	–	1	–
Paserstwo	–	2	1
Przemyt	1	–	1
Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego	1	1	1
Niedopełnienie obowiązków służbowych	2	2	1
Falszowanie dokumentacji w celu osiągnięcia korzyści własnych	1	4	4
Bimbrownictwo	–	–	1
Razem	32	48	21

Źródło: APL O/R, KW, sygn. 183, Dane dotyczące ilości i rodzaju przestępstw popełnionych przez członków PZPR województwa białkopodlaskiego, k. 57–58.

Z przedstawionych powyżej danych wyraźnie wynika, że przestępstwa z udziałem członków partii nie były czymś wyjątkowym i godziły w wizerunek PZPR. Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż były one popełniane również przez osoby, które zajmowały kierownicze stanowiska w administracji czy też w samym aparacie partyjnym. Z powodu popełnienia rażących przestępstw wydawano je z PZPR oraz pozbawiano stanowiska. Do takich spraw zaliczyć można korupcję przy obrocie gruntami rolnymi. W przypadku pomniejszych wykroczeń sprawy kończyły się rozmowami ostrzegawczymi. „WKKP po otrzymaniu aktu oskarżenia przeciwko członkowi partii jego odpis przesyła do właściwej instancji podstawowej lub terenowej KKP w celu przeprowadzenia partyjnego postępowania wyjaśniającego i zajęcie stanowiska przez POP. W piśmie przewodnim określamy termin załatwienia sprawy oraz prosimy o poinformowanie o sposobie załatwienia sprawy i zajętych stanowisk. Należy podkreślić pryncypialność większości instancji terenowych KKP i POP w podejmowaniu właściwego stanowiska wobec tych członków partii, którzy popadli w kolizję z prawem”⁵⁵.

Można zauważyć pewną prawidłowość w postępowaniu WKKP, mianowicie starano się trzymać zasady, aby na ławie oskarżonych nie zasiadał członek partii. Tak więc w porozumieniu z prokuraturą, a także sądami, terminy rozpraw były tak określone, aby procedura wydalania z szeregów PZPR była zakończona przed rozpoczęciem rozprawy. W przypadkach, kiedy POP nie dokonała rozliczenia ukaranego członka PZPR lub podjęła decyzję o nałożeniu nieadekwatnej kary względem popełnionego przewinienia, w ramach sprawowanego nadzoru WKKP była zobligowana do ponownego rozpatrzenia

⁵⁵ *Ibidem*, s. 59.

sprawy lub też sama miała orzekać o karze partyjnej. Kwestia transparentności postępowań dyscyplinarnych członków partii była bardzo często omawiana na naradach, posiedzeniach z I sekretarzami komitetów niższych instancji. „Bieżące rozeznanie tego problemu i konsekwentne reagowanie na przejawy łamania zasad statutowych przyczynia się do systematycznego oczyszczania szeregów partii, tym bardziej że tego typu fakty są znane i komentowane w danym środowisku społeczno-zawodowym”⁵⁶.

Kolejnym przykładem szerzącego się zjawiska była korupcja określana wówczas bardziej kolokwialnie jako łapownictwo. W jednym z tego typu przypadków powiadomiona została Komenda Wojewódzka MO w Białej Podlaskiej. Sprawa dotyczyła bezpośrednio I sekretarza jednego z KG. Przesłuchano byłego dyrektora Spółdzielni Kółek Rolniczych (SKR) oraz naczelnika gminy. W tym wypadku chodziło o przekazywanie łapówek w zamian za przydział sprzętu rolniczego. Beneficjentem tych korzyści był I sekretarz KG. Teoretycznie przydział sprzętu rolniczego (a należy podkreślić, że był to towar deficytowy) rozdzielany był komisyjnie, natomiast jeżeli decyzja komisji nie była pomyślna dla I sekretarza, ten jej po prostu nie akceptował. „Również na protokołach komisyjnego przydziału sprzętu tow. [...] pisał adnotacje, polecając rozdzielić sprzęt wg jego zaleceń”⁵⁷. Przeprowadzone dochodzenie pociągnęło za sobą lawinę oskarżeń przeciw I sekretarzowi, być może część z nich była nieprawdziwa, ale mogła prowadzić do całkowitego pogrążenia politycznego konkurenta. W wyniku przesłuchań rolników okazało się, że tychże nadużyć było bardzo dużo, jak chociażby nielegalny ubój trzody chlewnej (przez I sekretarza). Gdyby tego było mało, jeden z pogrążonych – naczelnik gminy „tow. [...] obciąża (tow. [...] I sekretarza) zarzutem pokryjomego chrztu córki [...] w kościele w [...]. Ceremoniał osobiście pomagał załatwiać z proboszczem [...]”⁵⁸. Mechanizm ten jednoznacznie pokazuje, że przy okazji wyjaśniania zarzutów broniący się przed nimi oskarżają swoich „kolegów”, a co za tym idzie pewne kwestie stają się wielowątkowe.

Zdarzały się także przypadki, w których kierowano skargi w postaci niepodpisanych listów bezpośrednio do KC, a ten z reguły przekazywał sprawę do zbadania WKKP. Podobnie było w wypadku naczelnika miasta i gminy Parczew. Potwierdza to także regułę wewnątrzpartyjnej „wojenki”, doskonałą znajomość procedur i mechanizmów, które miały skutecznie uderzać w konkretną osobę, a w finale pozbawić ją stanowiska. Powtarzającym się zarzutem jest wykorzystywanie stanowiska w celu osiągnięcia korzyści majątkowych. Podobnie było i w opisywanym przypadku, konkretnie chodziło o przydział mieszkań i nieprawidłowości z nim związane. Naczelnikowi zarzucano „sprzedaż lokali mieszkalnych z budownictwa rad narodowych, wskazując konkretnych mieszkańców Parczewa, którzy takie mieszkania otrzymali lub zakupili”⁵⁹. Jest to kolejny przykład nadużywania stanowiska służbowego, dzięki któremu można było podnieść poziom życia osobom związanym z władzą. Mieszkania były towarem deficytowym, ludzie oczekiwali co najmniej

⁵⁶ *Ibidem*, s. 60.

⁵⁷ *Ibidem*, Notatka służbowa – Materiał na posiedzenie Sekretariatu KW – sierpień 1980 r., s. 51.

⁵⁸ *Ibidem*, s. 52.

⁵⁹ *Ibidem*, Materiały na posiedzenie Sekretariatu KW, Informacja WKKP z dn. 24 IV 1980 r., s. 43.

kilka lat w kolejkach na uzyskanie lokalu, dlatego też wszelkie nieprawidłowości związane z ich dystrybucją bulwersowały opinię publiczną. W opisywanym przypadku należy podkreślić (takiego argumentu używały także władze partyjne), że naczelnik miasta i gminy Parczew swoich decyzji nie uzgadniał z Egzekutywą. Pozornie ten argument wydaje się racjonalny, ale kiedy zagłębimy się w nomenklaturę KW PZPR w Białej Podlaskiej, to doskonale widać, że zgodnie z zasadami żaden naczelnik nie mógł być powołany na stanowisko bez akceptacji określonego szczebla wojewódzkiej instancji partyjnej. WKKP po zbadaniu nieprawidłowości na terenie Parczewa nie potwierdziła, aby podczas procedury przydziałów mieszkań naczelnik nie osiągnął korzyści materialnych, podobnie jak I sekretarz KMG⁶⁰. Lokalny establishment tworzył się na wielu poziomach. Większość komitetów niższego szczebla (KG, KMG, KM) była swoistymi „księstewkami”, na których czele stał I sekretarz.

Lata osiemdziesiąte XX w. przyniosły zmianę metod kontroli i nadzoru wewnątrzpartyjnego. Było to spowodowane głównie „oczyszczaniem szeregów”. W tym miejscu należy zadać sobie pytanie, ile osób zostało wydalonych z PZPR, a ile zrezygnowało z posiadania czerwonej legitymacji. WKKP miała w tym okresie wiele pracy, należy jednak podkreślić, że karę wykluczenia otrzymywały osoby, które w sposób rażący naruszyły Statut PZPR lub przyjęte normy etyczne. Od stycznia do końca listopada 1982 r. WKKP zajmowała się 1470 sprawami dyscyplinarnymi członków lub kandydatów. W 124 przypadkach postępowania zakończyły się wydaleniem z szeregów PZPR. Nagły wzrost liczby niepokojących przypadków z punktu widzenia władz był jeszcze pokłosiem tzw. karnawału Solidarności oraz weryfikacją partyjnych kadr po 13 grudnia 1981 r.⁶¹ Proces topnienia liczby członków partii w KW PZPR w Białej Podlaskiej był nie do powstrzymania. Rezultaty działalności Solidarności widoczne były już w drugim półroczu 1980 r., ponieważ ubyło 325 członków PZPR z terenu województwa. Największe „tąpnięcie” nastąpiło w I kwartale 1982 r., kiedy 1479 członków wystąpiło lub zostało usuniętych z partii⁶². Zdecydowana większość towarzyszy (ok. 80 proc.) sama rezygnowała z członkostwa, a nie zostawała wydalana, chociażby dyscyplinarnie.

Oprócz sygnałów z różnych instancji partyjnych WKKP otrzymywała także informacje z organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości i funkcjonujących przy nich POP. Współpraca między wymienionymi instytucjami i WKKP zacieśniła się po wprowadzeniu stanu wojennego, a także bezpośrednio po jego zakończeniu. Kierownictwo ww. organów było zobligowane przez władzę do utrzymywania ścisłego kontaktu z przewodniczącym WKKP⁶³, który podobnie jak szefowie poszczególnych wydziałów KW oraz sekretarze mógł prowadzić bezpośrednią korespondencję ze swoim odpowiednikiem na wyższym szczeblu, czyli CKKP. W zdecydowanej większości była to doraźna wymiana

⁶⁰ *Ibidem*, s. 48.

⁶¹ *Ibidem*, sygn. 184, Ankieta statystyczna WKKP za okres od 1 I 1982 do 30 XI 1982 r., s. 68.

⁶² *Ibidem*, sygn. 104, Ocena procesu oczyszczania szeregów wojewódzkiej organizacji partyjnej i określenie postaw członków partii. Materiały na Egzekutywę KW z dn. 30 VI 1982 r., s. 38.

⁶³ *Ibidem*, sygn. 184, Współpraca WKKP z organami kontroli, ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Sposób i zakres wykorzystania ich materiałów i informacji w statutowej działalności komisji kontroli partyjnej (1984–1985), s. 88.

pism, która dotyczyła konkretnej sprawy. Analizując korespondencję, zauważamy charakterystyczną dla PZPR systematyczną sprawozdawczość oraz bogate statystyki. Dostyciekawym wątkiem jest pismo CKKP skierowane do KW z pytaniami dotyczącymi jej funkcjonowania. Można nawet pokusić się o stwierdzenie, że jest to ocena działalności kontrolnej szczebla centralnego dokonana przez CKKP. Odpowiedź wojewódzkiej instancji partyjnej jest, delikatnie ujmując, groteskowa. „Zdaniem Kierownictwa WKKP Centralna Komisja Kontroli Partyjnej jako organ kontrolny PZPR obecnej kadencji – to organizm wysoko zorganizowany, dobrze i skutecznie funkcjonujący”⁶⁴. Tego typu sformułowania były dosyć często używane, zapisywano je w protokołach.

Niezwykle wrażliwą kwestią, szczególnie na południowym Podlasiu, którego tereny obejmowało województwo białskopodlaskie, były praktyki religijne lokalnej ludności. Stosunek PZPR do Kościoła katolickiego przez cały czas jej funkcjonowania to nieustanna walka, w różnych momentach mniej lub bardziej intensywna⁶⁵. Dlatego też możemy wyróżnić okresy, kiedy kwestie wyznaniowe Polaków nie były na pierwszym miejscu zainteresowania partii. Już na początku lat siedemdziesiątych XX w. (kiedy u sterów PZPR zasiadał Edward Gierek), szczególnie w ich drugiej połowie, daje się zauważyć pewną normalizację stosunków państwo–Kościół. Na pewno w następnym okresie wpływ na większą identyfikację Polaków z Kościołem katolickim miał wybór metropolity krakowskiego kard. Karola Wojtyły na papieża. Pozycja Kościoła jeszcze bardziej wzrosła w latach osiemdziesiątych XX w. po powstaniu Solidarności oraz pod wpływem pielgrzymek Jana Pawła II do Polski⁶⁶. Niemniej lokalni działacze – czy to pracownicy aparatu, czy aktywiści partyjni – musieli działać bardzo często wbrew wielowiekowej tradycji chrześcijańskiej, tak bardzo ważnej dla ludzi związanych z Podlasiem. Do najczęstszych partyjnych wykroczeń zaliczyć należy uczestnictwo w praktykach religijnych przez członków PZPR. Analizując akta wytworzone przez KW PZPR w Białej Podlaskiej, wyraźnie widać, że na posiedzeniach najważniejszych jego organów, czyli Egzekutywy oraz Sekretariatu, pojawia się więcej spraw związanych z naruszeniem partyjnego Statutu w kwestii ideologicznej. Jeżeli sprawy identyfikowania się z Kościołem dotyczyły zwykłych członków lub kandydatów, zwykle kończyły się upomnieniem. Natomiast większych konsekwencji mogli się spodziewać towarzysze zajmujący kierownicze stanowiska w województwie. Reakcja na tego typu zachowania ze strony Egzekutywy czy też WKKP była podobna zarówno w stosunku do pracowników aparatu, jak i administracji państwowej, ponieważ zwykle dotyczyło to członków PZPR. Najczęściej chodziło o posyłanie dzieci na lekcję religii oraz korzystanie z sakramentów świętych, tj. komunii, chrztu, małżeństwa, oraz katolickiego pochówku. Najbardziej powszechnym źródłem informacji w tej materii była anonimowa skarga kierowana bezpośrednio do KW lub WKKP. W tym miejscu warto przedstawić historię jednego z ważniejszych działaczy, I sekretarza KM, a zarazem członka Egzekutywy KW, który uczestniczył w katolickim

⁶⁴ *Ibidem*, Odpowiedź WKKP KW PZPR Biała Podlaska do CKKP z dn. 20 II 1986 r., s. 103.

⁶⁵ Zob. J. Żaryn, *Dzieje Kościoła katolickiego w Polsce (1944–1989)*, Warszawa 2003.

⁶⁶ R. Łatka, *Zmienna amplituda stosunków państwo – Kościół katolicki w PRL w latach 80. XX w.* „Res Historica” 2015, nr 39, s. 225–226.

pogrzebie swojej żony. Spotkała go za to surowa kara – wykluczono go z Egzekutywy KW oraz pozbawiono funkcji I sekretarza⁶⁷. Zdarzenie nastąpiło w pierwszym roku formowania się władz wojewódzkiej instancji partyjnej, dlatego podjęto zdecydowane działania, a kara w tym początkowym okresie musiała być surowa, pełniła jednocześnie funkcję odstraszającą. Podobnie wyglądała historia jednego z I sekretarzy KG, który mieszkał wraz z teściami i razem z nimi uczestniczył w życiu Kościoła. Nie uszło to uwagi gorliwych aktywistów, którzy poinformowali o tym władze KW. Mimo obrony i składanych wyjaśnień, że nie jest praktykującym katolikiem oraz że nie przyjmował w domu kopii obrazu Matki Boskiej, pozbawiono go stanowiska. Decyzję argumentowano tym, że jego autorytet został podkopany i nie mógł już oddziaływać na ludność z terenu gminy własnym przykładem⁶⁸. Decyzja ta właściwie zakończyła karierę niepełna czterdziestoletniego pracownika aparatu.

Z punktu widzenia kierownictwa władz wojewódzkich w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX w. sytuacja wydawała się stabilizować, ponieważ liczba wydażeń lub rezygnacji wyraźnie spadła⁶⁹. Przypadki naruszeń dyscypliny nadal nie należały do wyjątków, związanych głównie z nadużywaniem przywilejów przez lokalne elity. Z korespondencji między WKKP a CKKP wynika, że na szczeblu centralnym i wojewódzkim kontrola i sprawy dyscyplinarne były rozwiązywane na bieżąco, natomiast za najślabsze ogniwo uważano POP. Władze wojewódzkiej instancji partyjnej za wszelką cenę próbowały reagować na każde wykroczenie zgodnie z obowiązującymi przepisami. Działalność kontrolna w terenie pozostawiała wiele do życzenia. Tłumaczono to „różnorodnymi związkami i powiązaniem w środowisku; obawą utraty autorytetu i pozycji w środowisku po zakończonej kadencji”⁷⁰. Przewodniczący WKKP sugerował, że „pkt 57 Statutu PZPR winien być uzupełniony zapisem, iż w posiedzeniach Sekretariatu i Egzekutywy KW udział bierze Przewodniczący WKKP”⁷¹. Znaczenie organu kontrolnego, jakim była WKKP, zdecydowanie słabło, czego następstwem było połączenie WKKP z WKR.

Biorąc pod uwagę karuzelę stanowisk oraz okresy zmian władzy w wojewódzkiej instancji partyjnej, bez wątpienia stanowisko przewodniczącego WKKP należało do kluczowych, dlatego też w okresie przesunięć personalnych jej szef musiał się liczyć z ryzykiem utraty stanowiska, chociaż nie zawsze było to oczywiste. Kolejni przewodniczący WKKP (szczególnie Jan Walczuk) byli osobami wpływowymi w lokalnym środowisku. Niemniej wraz z postępującą erozją systemu komunistycznego ich pozycja ulegała stopniowo degradacji. PZPR wywierała nieustanną presję, szczególnie na

⁶⁷ APL O/R, KW, sygn. 62, Protokół z posiedzenia Egzekutywy KW PZPR w Białej Podlaskiej z dn. 27 VI 1975 r., s. 20.

⁶⁸ *Ibidem*, sygn. 140, Informacja badania skargi anonimowej skierowanej do I sekretarza KW PZPR w Białej Podlaskiej z dn. 6 V 1980 r., s. 7.

⁶⁹ Związane to było z wcześniejszymi czyszkami w okresie tzw. karnawału Solidarności, a zwłaszcza po wprowadzeniu stanu wojennego (D. Magier, *Zadania Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w województwie białkopodlaskim na czas stanu wojennego i pierwsze efekty ich realizacji (grudzień 1981 – marzec 1982)*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2018, t. 15, nr 1).

⁷⁰ *Ibidem*, sygn. 183, Pismo przewodniczącego WKKP do CKKP z dn. 20 I 1986 r., s. 103–106.

⁷¹ *Ibidem*, s. 107.

pracowników aparatu politycznego, ci zaś na zwykłych członków i kandydatów partii. Temu wszystkiemu towarzyszyła kontrola życia zarówno publicznego, jak i prywatnego, ponieważ według ideologii nie dało się być komunistą przez osiem godzin. WKKP była specyficznym narzędziem w rękach kierownictwa KW PZPR, oczywiście można mieć wiele uwag co do jego skuteczności i sposobu posługiwania się nim. W zdecydowanej większości działalność WKKP obejmowała konkretne przypadki oraz osoby, które sprzeniewierzyły się Statutowi partii i jej ideologii. Z biegiem czasu sformułowano swoisty podział na kategorie wykroczeń czy przestępstw, które najczęściej się powtarzały. Nierzadko liczba wykroczeń czy też przestępstw korelowała z sytuacją, w jakiej znajdowała się partia. W momencie jej rozkwitu, a za taki należy uznać początek funkcjonowania województwa białkopodlaskiego, partyjne elity korzystały z profitów, które przynosiło sprawowanie władzy, czasem w sposób niepożądanym, co powodowało naruszenia prawa lub Statutu PZPR. W kryzysie początku lat osiemdziesiątych XX w. liczba spraw, którymi zajmowała się WKKP, była wysoka. Znaczącą liczbę wykroczeń traktowano jako pretekst w ramach akcji „oczyszczania szeregów”, dlatego też częściej korzystano z kary usunięcia z partii niż w latach ubiegłych. Doprowadziło to do sytuacji, że w 1987 r. wskaźnik upartyjnienia w województwie białkopodlaskim wynosił tylko 6,5 proc., natomiast średnia w kraju – 8,2 proc. Stawiało to wojewódzką instancję partyjną dopiero na 45. miejscu⁷². Kres działalności komisji przyniósł rok 1986, kiedy dokonano reformy struktur partyjnych i połączono WKKP z Wojewódzką Komisją Rewizyjną (WKR) i powstała Wojewódzka Komisja Kontrolno-Rewizyjna (WKKR)⁷³.

ZAKOŃCZENIE

Podsumowując, należy stwierdzić, że pierwotne zadania WKKP z biegiem lat nie ulegały zmianom, niemniej przez cały czas była ona istotnym narzędziem w rękach ścisłego kierownictwa KW PZPR. Należy zauważyć, że skład elit partyjnych także z biegiem lat ulegał zmianie, do głosu dochodzili coraz młodsi pracownicy aparatu⁷⁴. Znaczenie WKKP mimo wszystko coraz bardziej marginalizowano, być może dlatego, że jej działalność ograniczała się głównie do roli organu doradczego. Drugim powodem jest także wspomniane wcześniej połączenie dwóch komisji, które z jednej strony potwierdza tezę o słabnącym znaczeniu WKKP, z drugiej zaś było wynikiem ograniczania rozbudowanego aparatu politycznego. Każdorazowe rozpatrywanie działalności WKKP na szczeblu wojewódzkim należy analizować wielopłaszczyznowo. Wynika to przede wszystkim z charakteru województwa oraz struktury aparatu partyjnego. WKKP działająca przy KW PZPR w Białej Podlaskiej, szczególnie w pierwszych

⁷² AAN, PZPR KC, sygn. XIII-496, Ogólne dane o partii w 1987 r.

⁷³ APL O/R, KW, sygn. 243, Struktura aparatu partyjnego KW PZPR Biała Podlaska z dn. 26 VI 1987 r., s. 194–200.

⁷⁴ D. Magier, *Aparat Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Białej Podlaskiej (1975–1990). Zarys problematyki*, „Rocznik Białkopodlaski” 2008, t. 16, s. 199.

latach istnienia komitetu, dała przykład partyjnej skrupulatności i rzetelności w wyjaśnianiu spraw, ale czy wszystkich? Peryferyjność województwa, a także jego wielkość, miała duży wpływ na powstawanie wielu tzw. układów towarzyskich, które były wykorzystywane do budowania prywatnych karier zarówno w aparacie politycznym, jak i administracji publicznej oraz przedsiębiorstwach państwowych. Trudno na podstawie materiałów archiwalnych ustalić, ile było nadużyć ludzi zaliczających się do ścisłej elity. Nie ulega wątpliwości, że WKKP, w okresie kryzysów, z jakimi borykała się partia rządząca, miała więcej spraw i postępowań, jeśli jednak na wokandę trafiała sprawa wpływowej osoby, decyzji nie podejmował przewodniczący czy konkretna podkomisja. WKKP nigdy nie działała jako organ samodzielny i w pełni obiektywny, ponieważ była częścią KW i większości decyzji personalnych nie podejmowano bez wiedzy i zgody ścisłego kierownictwa KW PZPR w Białej Podlaskiej.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny, sygn. XII-3195, sygn. XIII-496.

Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Białej Podlaskiej, sygn. 4, 62, 104, 140, 182, 183, 184.

Akty prawne

DzU 1975, nr 16, poz. 91 – Ustawa o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych.

Periodyki

„Sztandar Ludu” 1975.

OPRACOWANIA

Dudek A., „Pierwsza władza”. *Model nadzoru PZPR nad władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądownictwem* [w:] *Władza w PRL. Ludzie i mechanizmy*, red. K. Rokicki, R. Spałek, Warszawa 2011.

Domańska E., *Mikrohistorie: spotkania w międzywiciach*, Poznań 2005.

Eisler J., *Czterdzieści pięć lat, które wstrząsnęły Polską. Historia polityczna 1944–1989*, Warszawa 2018.

Friszke A., *PRL wobec Kościoła. Akta Urzędu do spraw Wyznań 1970–1978*, Warszawa 2010.

Friszke A., *Próba portretu zbiorowego aparatu partyjnego* [w:] *PZPR jako machina władzy*, red. D. Stola, K. Persak, Warszawa 2012.

- Łatka R., *Zmienna amplituda stosunków państwo – Kościół katolicki w PRL w latach 80. XX w.*, „Res Historica” 2015, nr 39.
- Magier D., *System biurokratyczny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w województwie białkopodlaskim w latach 1975–1990*, Siedlce 2013.
- Magier D., *Aparat Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Białej Podlaskiej (1975–1990). Zarys problematyki*, „Rocznik Białkopodlaski” 2008, t. 16.
- Magier D., *Komitet Wojewódzki PZPR w Białej Podlaskiej 1975–1990 [w:] Dzieje biurokracji na ziemiach polskich*, t. 1, Lublin–Siedlce 2008.
- Polskie województwo. Doświadczenia i perspektywy*, red. A. Kukliński, P. Swianiewicz (seria „Rozwój regionalny. Rozwój lokalny. Samorząd terytorialny”, t. 23), Warszawa 1990.
- Przeperski M., *Mieczysław F. Rakowski. Biografia polityczna*, Warszawa 2021.
- Orłowski P., *Bołączki mieszkańców województwa białkopodlaskiego w początkowym okresie jego istnienia (1975–1976) w świetle listów i skarg kierowanych do Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Białej Podlaskiej*, „Radzyński Rocznik Humanistyczny” 2020, t. 18.
- Szumilo M., *Rozmowy Edwarda Gierka z dyplomatami sowieckimi w latach 1963–1995 (dokumenty odnalezione w RGASPI)*, „Komunizm: system – ludzie – dokumentacja” 2013, nr 2.
- Świda-Ziemia H., *Człowiek wewnętrznie zniewolony*, Warszawa 1998.
- Zawadka K., *Komitet Wojewódzki PZPR jako lokalne centrum władzy – kierunki działania, metody i środki [w:] Partia komunistyczna w Polsce. Struktury, ludzie, dokumentacja*, red. D. Magier, Lublin – Radzyń Podlaski 2012.

Materiały internetowe

Biuletyn Informacji Publicznej, <https://katalog.bip.ipn.gov.pl/>

Wojewódzka Komisja Kontroli Partyjnej jako organ dyscyplinujący białkopodlaską organizację partyjną

Artykuł przedstawia działalność jednego z ważniejszych organów partyjnych, jakim była Wojewódzka Komisja Kontroli Partyjnej. Ukazuje przy tym wiele nieprawidłowości, do których dochodziło wewnątrz partii. Głównym celem jest pokazanie mechanizmu, który występował przy badaniu spraw dotyczących członków i kandydatów PZPR. Jednocześnie tekst wskazuje, jak poważnym narzędziem do rozwiązywania wielu personalnych problemów była WKKP w rękach kierownictwa KW PZPR.

SŁOWA KLUCZOWE

Wojewódzka Komisja Kontroli Partyjnej (WKKP),
Komitet Wojewódzki (KW), Biała Podlaska, PZPR

The Regional Party Control Commission as a Disciplinary Body of the Biała Podlaska Party Organisation

This article looks at the activities of one of the most important party organs, the Regional Party Control Commission. In doing so, it reveals the many irregularities that occurred within the party. The main objective is to show the mechanism that occurred when investigating cases involving members of and candidates to the Polish United Workers' Party (PZPR). At the same time, the text shows what a serious tool the Regional Party Control Commission was in the hands of the leadership of the Regional Committee of the PZPR in solving many personal problems.

KEYWORDS

Regional Party Control Commission (WKKP), Regional Committee (KW), Biała Podlaska, Polish United Workers' Party (PZPR)

PAWEŁ ORŁOWSKI – absolwent Akademii Podlaskiej w Siedlcach, na tej samej uczelni (Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny) uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w dyscyplinie historia; pracownik Lotniczej Akademii Wojskowej w Dęblinie. Swoje zainteresowania koncentruje na badaniu dziejów PZPR, funkcjonowaniu Ludowego Wojska Polskiego oraz życiu codziennym oficerów i żołnierzy w tym okresie.

PAWEŁ ORŁOWSKI – graduate of the University of Podlasie in Siedlce. At the same university (Siedlce University of Natural Sciences and Humanities), he obtained the degree of Doctor of Humanities in the field of history. He is also an employee of the Polish Air Force University in Dęblin. His research interests focus on the history of the Polish United Workers' Party, the functioning of the Polish People's Army and the everyday life of officers and soldiers during this period.